FELSEFE Sınıf-11

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU 20. YÜZYIL FELSEFESİNİ HAZIRLAYAN DÜŞÜNCE ORTAMI

20. yüzyıl felsefesi kendi siyasal ve toplumsal gelişmelerinden ve aynı zamanda 18-19. yüzyıl felsefelerinden de etkilenmiştir. Çağın siyasal olayları, kültürel ve teknolojik gelişmeler, bilimsel alandaki yeni sonuçlar, ortaya çıkan yeni düşünce eğilimlerinin hepsi 20. yüzyıl felsefesinde bilime yönelik sorgulayıcı yaklaşımları desteklemiş; aklın sorgulanması girişimleri, dile yönelik ilgi ve özne kavramı üzerinde yürütülen tartışmalar bu dönem felsefesinde ön plana çıkmıştır.

20. yüzyıla gelinmeden önce hayatı derinden etkileyen olaylar yaşanmıştır. Bu olayların etkisi başta Avrupa olmak üzere tüm dünyaya yayılmıştır. 19. yüzyıldaki fikir hareketleri, toplumsal sınıf mücadeleleri ve bazı devletler arasında yaşanan savaşlar bu etkilerin ilk ciddi örnekleridir. Bunların beraberinde ve devamında sosyoekonomik ve politik durumlarda meydana gelen köklü değişiklikler, 20. yüzyılda 1. ve 2. Dünya Savaşı'nın yaşanmasına neden olmuştur.

Bu dönem felsefesinin ortaya çıkışını anlamak için bahsedilen olaylar çerçevesinde 18-19. yüzyıl felsefelerine ve onların etkilerine bakmak gerekir. 18. yüzyıla doğru bilimin etkisi altındaki felsefeye bakış değişmiş, matematik ve fizik alanındaki ilerleme felsefede kesin bilginin aranmasına neden olmuştur. Ana problem, bilginin doğasına ilişkin sorgulamalarda gerçeğin ne olduğu ve nasıl bilinebileceği yönündedir. Descartes aklı temel alırken Locke deneyimi temel olarak almıştır. 19. yüzyılın ortalarına doğru bilimsel yönteme (tümevarıma) dayalı deneycilik anlayışı Hegel, Descartes ve kısmen de Kant'ın savunduğu bilgide akılcılık görüşünün önüne geçmeye başlamıştır. Deneye konu edinilenin nesneler olduğu ve onun da bilimsel yöntemin sağladığı veriyle bilinebileceği düşünülmüştür. Dönem itibarıyla bu düşüncenin savunucuları arasında Saint-Simon ve A. Comte vardır.

Fransız İhtilali, adalet ve eşitliğe dayalı toplum düzenine ulaşmak için yapılmıştır. İhtilalden sonra bu ideale ulaşılamadığına dair eleştiriler ortaya çıkmıştır. Pozitivizm akımı öncülüğünde Fransa'da yeni bir düzen arayışı olmuştur. Sanayi Devrimi üzerine yapılan eleştiriler İngiltere'de gitgide çoğalmış ve yeni düzen arayışı orada da görülmeye başlamıştır. 18-19. yüzyıl felsefi tartışmaları; 20. yüzyıl felsefesinde pozitivizm, diyalektik materyalizm ve varoluşçuluk felsefelerinin ortaya çıkmasında etkilidir. Çağın problemlerine duyarsız kalmayan Türkiye'deki filozof ve düşünürler, hem bu ana akımlardan etkilenmiş hem de yeni felsefelerin oluşumlarına katkı sağlamıştır.

19. YÜZYILA AİT BAZI FİLOZOF VE GÖRÜŞLERİN 20. YÜZYIL FELSEFESİNE ETKİLERİ

Hegel

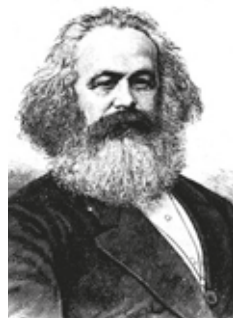
Kant'ın bilgi ve varlık konusunda geliştirdiği düşüncelerinde bilgiyi varlığın önüne almasını eleştiren Hegel, bilgiden önce varlığın konu edilmesi gerektiğini belirtir. Felsefe ona göre ancak varlığın felsefesi olabilir ve insan, felsefeyle nesnenin arkasındaki ideyi (fikir) kavrayabilir. Varlığın ne olduğunun cevaplanması felsefenin görevidir.

A. Comte

Pozitivizm görüşünü ileri sürmüştür. Materyalist anlayışa dayalı olan bu fikir, metafiziği reddetmesi bakımından önemlidir. Pozitivizm, olgunun dışında gerçek hiçbir şey olmadığını ve ancak deneye dayalı bilimsel bilginin gerçeğin bilgisini içerdiğini savunur. Yani gerçek olan olgusaldır. Pozitivizm, 20. yüzyıl felsefesinin bilime değer vermesi açısından önemlidir.

K. Marx

Hegel felsefesine yapmış olduğu itirazın yanı sıra materyalizm ve pozitivizm düşüncelerinden etkilenen Marx, sosyalist düşüncenin öncülerinden biri olmuştur. Marx'ın görüşü diyalektik materyalizmdir. Marx, baş aşağı olduğunu düşündüğü Hegel'in diyalektik düşüncesini ayakları üzerine çevirdiğini ifade ederek diyalektiği ekonomi temelinde insanlık tarihine uygulamıştır. Dolayısıyla Hegel'in tarihsel idealizmini, ekonomi temelinde tarihsel materyalizme dönüştürmüştür.

S. Kierkegaard

19. yüzyıl itibarıyla Almanya'da Hegel felsefesine karşı çıkan bir filozoftur. S.Kierkegaard'ın önemi 20. yüzyıl felsefesini etkilemesi ve varoluşçu felsefe akımının öncülerinden biri olmasıdır. Kierkegaard'ın Hegel'e eleştirisi, genel olarak Hegel'in felsefesinde bireyin öznel olarak var olma şansının olmadığı yönündedir. Hegel'in akılla gerçeği birbirine eşlemesi noktasında nesnel bir sistem kurduğunu ve bu sistemde öznel bir varoluşa yer vermediğini belirtir. Dolayısıyla Kierkegaard, nesnel gerçeklik görüşünün karşısına öznel gerçeklik görüşünü çıkarır. Ona göre gerçek olan varoluştur.

20. yüzyıl felsefesi büyük dünya savaşlarıyla, komünist, faşist ve totaliter devletlerin doğuşu ve yıkılışlarıyla, bölgesel savaşlar, nükleer silahlara ek olarak başkaca kitle imha silahlarının icadıyla, soykırımlarla, sömürgeciliğe karşı verilen kurtuluş savaşlarıyla, küreselleşmeyle, teknolojinin olağanüstü büyük gelişimiyle şekillenmiştir.

20. yüzyıl felsefesinin çıkış noktası Kant'tır. 20. yüzyıl felsefelerinin çoğu Kant'la hesaplaşmaya girişir. Kant'ın gerçekliğin bilgisiyle ilgili görüşleri ve yalnızca akla dayanan metafiziğinin eleştirisi 20. yüzyılın dönüm noktası olmuştur. Deneyciliğin etkili olduğu dönemdir. Bu anlayışa göre, gerçekliğin ancak deney yoluyla bilgisine ulaşılır ve bilgiyi de doğa bilimleri sağlar. Bu nedenle, felsefenin araştırmaları ve konusu; "mantık ve bilim kuramı" ile sınırlanmalıdır (Mantıkçı Pozitivizm). Bilim ve teknolojinin gelişmesi kültür bunalımı denen sorunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle sanat, din, ahlak, toplum gibi kültür alanlarını temellendirme çalışmalarına gidilmiştir.

20. YÜZYIL FELSEFESİNİN ÖNE ÇIKAN BAZI ÖZELLİKLERİ

➢ Felsefe problemlerinde yeni açıklamalar ve görüşler ortaya çıkmıştır.
➢ Felsefede uzmanlaşmaların olduğu dönemdir.
➢ Felsefede yeni yöntemler ortaya çıkmıştır.
➢ Felsefede yeni ana akımlar ortaya çıkmıştır.
➢ Sembolik mantık çalışmaları yoğunlaşmıştır.
➢ Dil ve düşünce arası ilişkilerin incelendiği ve dil kuramlarının geliştirildiği dönemdir.
➢ Bilim üzerine yapılan yoğun çalışmalar sonucunda bilim felsefesi alanı kurulmuştur.
➢ Felsefe üniversiteler aracılığıyla dünyanın her yerinde yaygınlaşmıştır.

SORULAR:

1) Felsefe, insanın merak duygusu sonucu ortaya çıkmış bir disiplindir. Tarih boyunca bu merak farklı farklı alanlara yönelmiş, birbirinden farklı açıklamalarla giderilmeye çalışılmıştır. Sosyal yaşam, coğrafi özellikler, savaşlar, teknik alandaki gelişmeler ve başka birçok faktör felsefenin konusu ve yöntemi üzerinde etkili olmuştur. Böylece, her dönem felsefesi kendine özgü özellikler göstermiştir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi 20. yüzyıl felsefesinin özelliklerinden biri değildir?

A) Uzmanlaşmaların yaşandığı bir dönemdir.
B) Felsefe yeni yöntemler kazanmıştır.
C) Felsefede yeni akımlar ortaya çıkmıştır.
D) Felsefe dogmatik hâle gelmiştir.
E) Felsefe küreselleşmiştir.

Cevap: D

2) Modernizm, Aydınlanma ilkelerini temel alan toplumsal projenin adıdır. Aydınlanma ise inanca karşı bilgiyi, teolojiye karşı bilimi ön plana alan bir düşünce sistemidir. Modernizm, Aydınlanma düşüncesini temel alır. İlerlemeye inanır. Akıl ve bilimi ilerlemenin aracı olarak görür. Postmodernizm ise başta sosyalizm olmak üzere, hümanizmi, özgürlüğü, evrenselliği, gerçekliği, bilimi ve modernizm aklını eleştirir.

Bu parçadan, aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılamaz?

A) Modernizm ve Aydınlanma akla ve bilime dayanır.
B) Modernizm toplumu düzenleme amacındadır.
C) Postmodernizm, modernizmin iddialarına karşıdır.
D) Postmodernizm ve modernizm akıl ilkelerini reddeder.
E) Postmodernizm, modern değerlere bir eleştiridir.

Cevap: D

3)
I. Felsefe yeni yöntemler kazanmıştır.
II. Bilim üzerine yapılan çalışmalar sonucunda bilim felsefesi ortaya çıkmıştır.
III. Bilime Tanrı'nın yarattığını anlamak için önem verilmiştir.
IV. Sembolik mantık çalışmaları yoğunlaşmıştır.

Verilenlerden hangileri 20. yüzyıl felsefesinin özellikleri arasındadır?

A) Yalnız III.
B) I ve II.
C) I ve III.
D) I, II ve III.
E) I, II ve IV.

Cevap: E